

Pohádka
z Dolních Měcholup
o Elišce a Mikešovi

Pohádka
z Dolních Měcholup
o Elišce a Mikešovi

Text a ilustrace
Helena Sobková

Vydala Městská část Praha - Dolní Měcholupy
v roce 2022

P

řed dávnými časy stála v Dolních Měcholupech při dálnkové cestě z Prahy do Kutné Hory tvrz. Byla postavena z kamene a obehnána vysokou a pevnou hradbou z dřevěných kůlů. Na tvrzi žil vladyka se svou rodinou a lidé z vesnice pro něho pracovali. On jim naopak poskytl pomoc a přístřeší, když vesnicí táhla cizí vojska nebo když v kraji řádily loupeživé tlupy. Podobná tvrz stála i v Dubči a v dalších okolních vsích.

Jednoho dne se roznesla zpráva, že vladyka Jan z Dubče se žení. Svou vyvolenou, Elišku z Kraselova, si přivezl až z jižních Čech. Paní Eliška neproslula jen krásou a dobrotou srdce, ale také tím, že uměla zakládat rybníky a chovat v nich ryby. Naučila se to od slavného rybníkáře Štěpánka Netolického, který proslavil třeboňské rybníkářství po celé zemi. Paní Eliška se rozhodla rozšířit rybníkářství i ve svém novém domově. Spolu s bohatým manželem dala vyhloubit síť vodních kanálů a na ní postavit desítky rybníků. Pak poslala povoz do Třeboně pro násadu ryb. Nechala v kádích přivést stovky malých rybiček a nasadila je do svých rybníků. Těšila se, že z nich vyrostou velké ryby pro vánoční stůl. V kádích však nepřivezli dubečtí rybáři jen malé rybky, ale ukryl se sem nepozorovaně i malý hasrman, kterému se tolik stýskalo po paní Elišce, že si usmyslil opustit Třeboň a přestěhovat se do její blízkosti. Dubečský rybník Kaliště i ostatní místní rybníky však již svého vodníka měly a malý hasrman z Třeboně musel hledat uplatnění jinde. Proplul celou vodní stoku z Dubče až do Měcholup a usadil se natrvalo v rybníčku měcholupském. Rybník nebyl velký, ale měl čistou vodu, vyvěrající z vlastního silného pramene, a hojnost ryb. Tady se vodníkovi zalíbilo, tady našel svůj nový domov.

Zanedlouho rozčeřila tichý život v Dolních Měcholupech radostná událost. V tvrzi se narodila vladykovi a jeho ženě dceruška. Bylo jaro, louky kvetly a voněly, když nesli děvčátko do dubeckého kostela ke křtu. Za kmotru nešel nikdo jiný než paní Eliška. Po ní dostala holčička i své jméno.

Malá Eliška rostla jako z vody a chůva měla co dělat, aby uhlídala čiperné a zvidavé dítě. Děvčátko milovalo nade vše květiny, snad proto, že se narodilo zjara, a tak dostalo brzy vlastní konvičku, se kterou smělo chodit do rybníka pro vodu na zalévání. Vodníček byl ve střehu, aby zasáhl, kdyby Eliška uklouzla a spadla do vody. Nikdy se nestalo, že by nechal nějaké dítě utonout. Měl sice svou bandičku na dušičky, ta patří do výbavy každého vodníka, ale nikdy v ní žádnou dušičku neměl.

Brzy si holčičky všiml o něco starší Mikeš, syn kováře Majrycha. Majrychovi měli chalupu a kovárnu jen kousek od rybníka a také blízko tvrze, a tak se obě děti brzy poznaly a rychle skamarádily. Celým okolím se rozléhal jejich smích, když se na lukách a na mezích mezi obilím honily, nebo když si na strništi mezi snopy složenými do panáků hrály na schovávanou. Eliška často vyhrávala, často byla ve hře první, a pak ji Mikeš škádlil: „Ty nejsi Eliška, ale chytrá liška.“

Jejich veselé skotačení pozoroval rád i malý vodníček, schovaný ve větvích vrby, která rostla na břehu rybníka. Sedával s fajfkou na nejvyšší haluzi, skrytý před očima zvědavých lidí, ale když se k rybníku přiblížili kluci ze vsi, rychle sjel po kmeni dolů a vklouzl do vody. Kola na hladině se nad ním

uzavřela, ale chlapci hastrmana přece jen vyzozorovali. Jen letmo zahlédli mužička v zeleném fráčku a se zelenými vlasy, jak mizí pod hladinou. Byli rádi, že Měcholupy mají konečně také svého vodníka, a začali mu říkat Měchurka. Vodníkovi se jméno Měchurka líbilo, hodilo se k jeho novému bydlišti, ale někdy je slyšel i nerad. To když chlapci otloukali z vrbových proutků píšťaličky a do taktu si notovali: „Měchurko, okurko, vystrč pracku, my ti dáme na ni placku.“ Po očku pokukovali, jestli to vodníka nepřiměje vystrčit hlavu z vody, ale rybníček zůstal tichý a klidný, jen modrá obloha s bílými mráčky se zrcadlila v jeho lesklé hladině.

Tak utíkal čas a z Elišky vyrostla malá slečna. Už si nemohla celý den jen hrát a skotačit, musela se naučit číst, psát a počítat, a proto přišel do tvrze domácí učitel a začala škola. Také Mikeš zesílil a vyrostl v statného mládence a nastoupil k otci do učení. I jeho naučili psát a počítat, ale dostal také kladivo a kleště na uchopení železa a zkoušel ukovat své první podkovy. Naučil se pracovat s ohněm, tvarovat rozžhavený kov a upevňovat podkovy na koňská kopyta. S Eliškou se vídal jen odpoledne, když jim skončily povinnosti.

Už nepobíhali po lukách, už se neschovávali za panáky z obilí, ale chodili na procházky do nedalekého lesíka, vyprávěli si, pozorovali krásy přírody a naslouchali zpěvu ptáků. Bylo jim spolu dobře a zdálo se, že mezi nimi přeskočila i jiskřička hlubšího citu. Eliška také s oblibou naslouchala zvukům kladiv, jak se ozývaly z kovárný. Zřetelně rozpoznala hlas Mikešova kladiva. Připadalo jí, že Mikešovo kladivo zní jako stříbrné zvonky a že zpívá písničku jen a jen pro ni.

Každý rok zjara, když na loukách rozkvetly pampelišky a sedmikrásky, slavila Eliška narozeniny. Když dosáhla věku osmnácti let, pravil otec, že je čas, aby se ohlédla po ženichovi. V malém sále tvrze uspořádal ples a sezval syny urozených rodičů. Přijeli v kočárech nebo na koních, nastrojeni do hedvábných šatů s krajkami kolem krku a s parukou na hlavě. Eliška pozvala i Mikeše, protože byla připravena právě jeho si vybrat za svého muže. Také Mikeš přišel v svátečním obleku, ale na první pohled bylo znát, že není ze šlechtického rodu.

Když zahalila krajinu tma a z mraků se vynořil měsíc, uzavřela se brána tvrze a ples mohl začít. Vyhrávala hudba, nápadníci se ukláněli a prosili Elišku o tanec. Eliška neodmítla nikoho z nich, ale když ji k tanci vyzval Mikeš, rozjasnila se její tvář a modré oči jí zařily jako dvě pomněnky. Blížil se konec plesu. Hodiny na věži odbily půlnoc, muzikanti přestali hrát a sálem se rozhostilo ticho. Všichni s napětím očekávali, co se bude dít dál. Vladyka povstal z křesla, odkud vše bedlivě pozoroval, a chopil se slova. Obrátil se k Elišce a vyslovil jedinou otázku: „Tak co, milá dcero, koho sis vybrala, aby se stal tvým manželem a mým budoucím nástupcem?“ Hosté nastražili uši, aby nepřeslechli, co vladykova dcera odpoví. Eliška se postavila na červený koberec před otce a pomalu, ale důrazně, aby všichni slyšeli, pravila: „Mým mužem, milý otče, se stane Mikeš z kovárny.“

Tak tuhle odpověď nikdo nečekal. Tvář vladyky se zachmuřila, oči mu potemněly a z jeho úst zaznělo: „Nikdy! Jsi z urozeného rodu a vezmeš si sobě rovného.“

První odešel Mikeš, hluboce raněn a ponížen. Pak se rozloučili panští synkové. Eliška s pláčem utekla do svého pokoje a zamkla za sebou dveře. Tak skončil ples na počest osmnáctých narozenin dcery měcholupského vladyky.

Tři dny nevycházela Eliška ze svého pokoje. Nejedla, s nikým nemluvila, odmítala i učitele a jeho vyučování a byly obavy, že vážně onemocní. Netrápila se však jen ona. Trápila se i její matka a ani otci nebylo lehké u srdce. Měl dceru rád a těžce nesl, když viděl její smutnou a uplakanou tvář a pobledlé líce. Chůva se snažila dívku rozveselit a nalít jí do žil trochu života a víry, že zase bude dobře. Ale Eliška nebyla k utišení. Když vyšla na zahradu a uslyšela hlas Mikešova kladiva, tekly jí po tváři slzy velké jako hrachy.

U Majrychů si také dělali starosti se synem a přemýšleli nad tím, jak dál. Kovář myslel, že syn by měl jít do světa na zkušenu. „Tam zapomene na své hoře a možná si najde i děvče, které bude mít rád,“ pravil - a matka, která nevěřila, že vladyka své rozhodnutí změní a jejího syna přijme do rodiny, s návrhem muže souhlasila.

O všem, co se na narozeninové oslavě odehrálo, se doslechli i vodníci Měchurka. Denně si o tom povídaly ženy ze vsi, když v rybníce máchaly prádlo. Dověděl se i to, že Mikeš se chystá do světa na zkušenu, a začal přemýšlet, jak oběma mladým lidem pomoci. Konečně přišel na dobrý nápad. Vzpomněl si na kovářského mistra v Třeboni. To nebyl ledajaký kovář, to byl daleko široko známý umělecký kovář. Dostat se k němu do učení byl sen každého kovářského učně z Třeboňska. Kdyby

se Mikeš dostal k němu a pod jeho vedením se vyučil uměleckým kovářem, získal by na ceně a na významu a lze počítat s tím, že sám vladyka by takového zetě přijal. Hned ráno se Měchurka vydal na cestu. Proplul vodní stokou do dubečského Kaliště a vyhledal tamního vodníka. Vylíčil mu barvitě vše, co se na plese přihodilo, a svěřil se mu i s tím, co vymyslel. Chtěl, aby se paní Eliška vše dověděla a aby pomohla. Vodník z dubečského rybníka, který se znal s místními rybáři, požádal jednoho z nich, aby paní Elišce novinu z Měcholup převyprávěl.

Dubečská paní neměla ani zdání o tom, co se její kmotřenice přihodilo. Vše důkladně promyslela, uměleckého kováře z Třeboně dobře znala, jistě by jí vyšel vstříc. Neprodleně se vypravila za měcholupským kovářem. Pověděla mu, jak by mohla Mikešovi pomoci. „Stal by se uměleckým kovářem, jaký tady nikde není,“ pravila, „nikdo by se mu nevyrovnal.“ Souhlasil kovář i jeho žena, souhlasil i Mikeš. Jen ho zaskočilo, že rybáři z Dubče, s nimiž měl do učení odjet, se chystají do Třeboně pro násadu ryb už tento týden.

Jak rád by se byl s Eliškou ještě setkal a řekl jí, že odchází do Třeboně na zkušenou, ale že ji má rád a že se vrátí, jen aby na něho počkala. Věděl však, že dívka z tvrze nevychází a že se s ní bude muset rozloučit jinak. Vzpomněl si, že má v truhličce uloženou starou zlatou minci, kterou dostal před časem od bohatého sedláka za dobře okované koně. Z ní vyrobí pro Elišku dárek na rozloučenou.

Uchopil minci do kleští, rozžhavl v kovářské výhni, položil na

kovadlinu a zlatý plíšek jemně rozklepal do tvaru srdíčka. Pak vyvrtal malou díрку, provlékl kožený řemínek a vyrýl písmena MM – Mikeš Majrych. Když večer zhasla světla v oknech tvrže a mlha zahalila kraj, přistoupil k vysoké hradbě a do míst, kde stála lavička, na níž Eliška ráda sedávala, hodil svůj dárek. Doufal, že ho dívka najde a že pochopí, co tím chtěl říci.

V neděli s rozedněním vyjížděli rybáři z Dubče pro ryby do Třeboně. S nimi jel i Mikeš. Věděl, že učení potrvá tři roky. Ale pak se určitě vrátí.

Paní Eliška vše potřebné předem zařídila. Napsala dopis mistru kováři a dostala odpověď, že učeň může nastoupit. Pak se vypravila za Eliškou. Musela jí přece povědět, co se s Mikešem děje. Eliška poté, co našla v zahradě zlaté srdíčko a co utichly tóny Mikešova kladiva, věděla, že odešel. Poznala také, že ji má stále rád, a nabyla i vědomí, že se spolu zase sejdou. Ale teprve to, co se dověděla od své kmotry, ji potěšilo a uklidnilo.

Práce v třeboňské kovárně začala hned naplno. Kovářských učňů zde bylo více a Mikeš žasl, co se tu všechno vyrábí a co všechno takový slavný mistr dokáže. Koval a tepal skvostná umělecká díla, jaká Mikeš dříve nikdy nespatriil. Z jeho dílny se odvážely kované mříže pro zámecké krby, kovaná vrata a zábradlí pro panské statky a dvory a ozdobné předměty do šlechtických zahrad a paláců. Mikeš pracoval pilně a snažil se, aby dosáhl mistrovských dovedností svého učitele. Když večer uléhal ke spánku, vzpomínal na Elišku. Musí ty tři roky vydržet, ale pak se vrátí domů.

Za první vydělané peníze, a nebylo jich málo, si pořídil oblek, jak ho vídal u mladých mužů na třeboňském zámku. Oblékně si ho, až půjde požádat o Eliščinu ruku. Věřil, že ho tentokrát vladyka neodmítne. Začalo třetí jaro, které prožil v Třeboni. Měl výuční list v kapse a v něm stvrzeno, že úspěšně složil tovaryšské i mistrovské zkoušky a že se stal uměleckým kovářem. Teď už jen čekal na povoz dubečské paní. Rozloučil se s váženým mistrem a poděkoval mu za vše, co pro něho udělal.

Na tvrzi v Dolních Měcholupech se opět chystal ples. Eliška dosáhla jedenadvaceti let a otec prohlásil, že to je pro dívku ten pravý čas se vdát. Eliška věděla od kmotřičky, že Mikeš se má každým dnem vrátit. Netušila však, že už je tady, a bála se, aby ples nezmeškal. Dubečská paní nic neprozradila, chtěla svou kmotřenku překvapit. Radost tak bude o to větší.

Nastal den Eliščiných narozenin. Byl jako malovaný, prozářený sluncem a prosycený vůní lučního kvítí. Eliška byla od rána jako na trní. Co chvíli se dívala ke kovárně, jestli nezahlédne toužebně očekávaného Mikeše nebo neuslyší hlas jeho kladiva. Ale nedočkala se. V kovárně běželo vše tak, jako každý jiný den. Navečer, když v sále rozsvítili desítky svícnů a muzikanti začali ladit hudební nástroje, svíralo se Elišce srdce obavou, že ples se opět nevydaří. Chůva nastrojila dívku do nadýchaných plesových šatů, do zlatých vlasů jí vtiskla třpytivou čelenku a u zlatého srdíčka od Mikeše, které Eliška denně nosila na krku, vyměnila kožený řemínek za zlatý řetízek, aby se hodil k slavnostní róbě. Chtěla, aby se vladykova dcera dnes večer všem líbila.

Na nádvoří se sjížděli hosté a panští synkové, zase nastrojeni do sametu a hedvábí a navoněni nejdražšími parfémami. V panském obleku a pečlivě učesan vstoupil jako poslední Mikeš. Nikdo nepoznal v tomto pohledném, urostlém mladém muži syna měcholupského kováře. Všichni mysleli, že je to nějaký urozený pán z cizího kraje. Jen Eliška neváhala ani chvíli. Dobře věděla, kdo přišel. Tváře jí hořely a oči zářily jako hvězdy na nebi.

Mládenci se střídali v tanci a když ji jako poslední před koncem plesu o tanec požádal Mikeš, tlouklo jí srdce jako zvon. Pocítila neskonalý pocit štěstí, když se k ní sklonil a zašeptal: „Jsi ještě krásnější než dřív. Miluji tě.“ A po chvíli s úsměvem dodal: „Už nejsi Eliška liška, ale princezna Pampeliška.“ Se zalíbením hleděl na krásný pár i vladyka a jeho paní. Nevěděl, kdo je ten muž, s nímž dcera tančí, ale takového zete si uměl představit.

Odbila půlnoc. Sál ztichl. Vladyka povstal a zeptal se dcery: „Tak pověz, kdo z přítomných tanečníků se stane Tvým mužem a otcem mých vnuků?“ Eliška uchopila Mikeše za ruku a řekla: „Mým manželem nebude nikdo jiný než Mikeš Majrych, který se vrátil z Třeboně jako umělecký kovář a kterému patří mé srdce už mnoho let.“

Sálem zašuměl údiv. Ani vladyka se nemohl hned vzpamatovat z překvapení. Ale po chvíli řekl rozhodně: „Máte mé požehnání, milé děti. Vystrojím vám svatbu, jakou Měcholupy nezažily.“

Tentokrát viděl na vlastní oči vše, co se na měcholupské tvrzi

odehrálo, i vodník Měchurka. Vyčkával na vrbě u rybníka, až se setmí a trávu zchladí večerní rosa. Když strážé uzavřely bránu tvrze, nikým nepozorován prošel mokrou loukou a vylezl na hradbu. Vybral si místo před otevřeným oknem, aby vše viděl a slyšel. Doufal, že vše dobře dopadne a že plán na záchranu Mikeše, který před třemi roky zosnoval, se naplní. A vyšlo to. Měchurka spokojeně slezl z hradby a dříve než hosté začali odjíždět, zmizel ve svém vodním království.

Svatba byla velkolepá. Sešla se celá vesnice. Kuchaři z tvrze vařili v kotlích chutnou polévku z výtečné vody z blízké obecní studny a dubečská paní jako svatební dar poslala třicet táců navršených smaženými kapry. Pohostila svatebčany, ale i všechny obyvatele Měcholup. Dlouho do noci se lidé veselili, hodovali a připíjeli novomanželům na štěstí a spokojenost.

Prošlo pár let a na tvrzi zazníval pláč a smích prvních vnoučat. Vladyka bedlivě sledoval, jestli mezi nimi nevyrůstá jeho příští nástupce. Mikeš se proslavil v kraji jako umělecký kovář. Koval mříže, jak se tomu naučil v Třeboni, ale vymýšlel i vlastní umělecké výtvary. Brzy se v zahradách a dvorech okolních tvrzí a statků objevily ozdobné železné koule, branky a brány a tepané ohrádky kolem kašen a studní. Všichni velebili Mikešovy nápady a chválili jeho šikovné ruce.

Tak pomalu kráčel čas. Přešla léta i staletí a mnohé se změnilo. Po tvrzi dnes není ani památky. Nestojí ani chalupa kováře Majrycha. Na jejím místě je nový dům a tam, kde měl kovář kovárnou a kde se okovávali koně, se dnes opravují auta. Jen název ulice „Za Kovárnou“ prozrazuje, co se tu dříve odehrá-

valo. Místo polí a luk, kde si Mikeš s Eliškou hráli, je dnes park a škola - a vesnice, která čítala kdysi jen několik čísel, se rozrostla ve velké pražské předměstí. Něco se ale přesto zachovalo, a to rybníček na bývalé návsi, kde přebýval vodník Měchurka a kde spřádal své úžasné sny. Rybníček zůstal jako svědek dávných časů.

A proč jsme náš příběh nazvali pohádkou? To proto, že v něm vystupuje pohádková postava, vodník Měchurka. Nebýt jeho, nemělo by naše vyprávění tak šťastný konec. Byl to přece on, kdo vymyslel plán na záchranu lásky dvou mladých lidí. Nebýt jeho, nebyla by dubečská paní přišla na nápad zvézt Mikeše do Třeboně na učení, z Mikeše by se nebyl nikdy stal umělecký kovář a vladyka by nedal souhlas, aby se Eliška stala Mikešovou ženou.

Vodník Měchurka vlastně zapříčinil, že měcholupský vladyka poznal, že větší cenu než urozený původ a bohatství má to, co člověk umí a jaký je. To si dobře zapamatujte i vy, milé děti.

* * *

Vydala Městská část Praha - Dolní Měcholupy
v roce 2022